

Μερικές/μερικοί από τους/τις 2000 εργάτριες/εργάτες στο εργοστάσιο της Greencore στο Nottinghamshire (2015). {Εψαχνα να θρω μια φωτογραφία από σύγχρονο, μαζικό εργασιακό χώρο, και δυσκολεύτηκα. Βρίσκει εύκολα φωτογραφίες με μοντέλα που φοράνε κάσκα ή χαμογελαστές νεαρές γυναίκες με μικρόφωνο, ρομαντικές ασπρόμαυρες φωτογραφίες από τα «παιδιά», όχι όμως πραγματικούς, σύγχρονους χώρους εργασίας, ειδικά στην Ελλάδα. Κι όμως, γνωρίζω κόσμο που εργάζεται στα τηλεφωνάδικα και στις κομπόστες. Αλλά κανείς δεν θέλει να τους δει. Ακόμη και τώρα. Καταναλώνουμε για να ζούμε. Αυτό κάπου και κάπως φτιάχνεται. Και δεν φτιάχνεται όλο στο εξωτερικό. Συνεχίζουν να δουλεύουν έξω αυτοί οι άνθρωποι. Δεν μένουν σπίτι. Ακόμη και τώρα. Αόρατοι όμως. Καλά-καλά δεν τους βλέπει η google.}

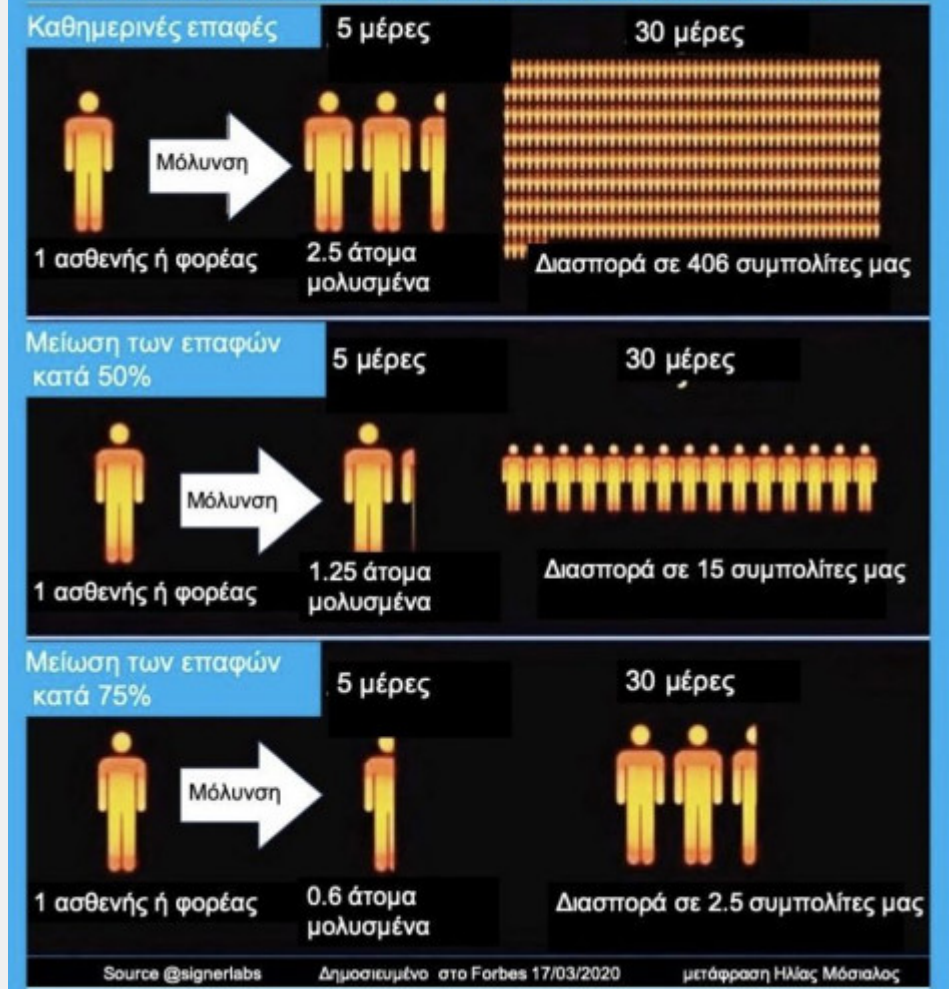
Σωτήρης Σιαμανδούρας*

Η νομιμοποίηση της απαγόρευσης κυκλοφορίας, που επιβάλλεται με διαφορετικό βαθμό αυστηρότητας σε πολλές χώρες του κόσμου, δεν μπορεί να κρίνεται αφηρημένα, από τη σκοπιά του βαθμού αυστηρότητας, αλλά συγκεκριμένα, κατά πόσο δηλαδή πρόκειται για αιτιολογημένη και αποτελεσματική αυστηρότητα, η οποία οφείλει επιπλέον να διασφαλίζει τον αναγκαίο βαθμό κοινωνικής λειτουργικότητας, χωρίς να θίγει το συνταγματικό δικαίωμα της προσωπικής ελευθερίας. Για να το πούμε απλούστερα: νομιμοποιείται μόνο αν προστατεύει και προστατεύει μόνο αν περιορίζει αυτό που πρέπει να περιορίσει. Είναι σημαντικό να καταδείξουμε ότι περισσότερη αυστηρότητα δεν συνεπάγεται αυτομάτως περισσότερη ασφάλεια, διότι διαφορετικά κινδυνεύουμε να δούμε ακόμη και τον στρατό στους δρόμους, χωρίς να έχουμε κερδίσει τίποτε το ιδιαίτερο για τη δημόσια και προσωπική ασφάλεια.

Η απαγόρευση της κυκλοφορίας που εφαρμόζεται στη χώρα μας από τη Δευτέρα 23/3, συνάντησε μόνον χλιαρές αντιδράσεις από την αντιπολίτευση και την κοινωνία, διότι παρουσιάστηκε ως εξειδίκευση μιας επιδημιολογικής στρατηγικής: της λεγόμενης «κοινωνικής αποστασιοποίησης» (social distancing), την οποία βρίσκουμε ως προτροπή παντού, από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (ΠΟΥ) μέχρι τους New York Times και κάθε ελληνική εφημερίδα. Αντλώντας κύρος από μια επιστήμη, η κυβέρνηση κατάφερε να διατυπώσει μία πολιτική, η οποία δυστυχώς δεν επιτυγχάνει τον στόχο που θέτει η επιστήμη. Η επιστήμη προτείνει τον περιορισμό των κοινωνικών επαφών και ιδιαίτερα την αποφυγή του συγχρωτισμού. Τα μέτρα που υιοθετήθηκαν αντιθέτως, απειλούν το αφηρημένο συνταγματικό δικαίωμα της προσωπικής ελευθερίας. Είναι ίσως από τις ελάχιστες φορές στην πολιτική ιστορία, που η πρακτική εξειδίκευση αποδεικνύεται πιο αφηρημένη από τη θεωρία την οποία επιχειρεί να εξειδικεύσει. Όλα αυτά σε μια κρίσιμη στιγμή και με επώδυνες συνέπειες. Ή μήπως η πολιτική εξειδίκευση φέρει αφαιρετικές όψεις της ίδιας της θεωρίας;

Ο καθηγητής Πολιτικής της Υγείας κ. Μόσιαλος, προκειμένου να εξηγήσει την -ορθή- κυβερνητική προτροπή «Μένουμε σπίτι», [δημοσίευσε στη σελίδα του στο facebook](#) ένα γράφημα, το οποίο στη συνέχεια αναπαρήγαξαν και διάφορα ΜΜΕ, με αποτέλεσμα την πλατιά του διάδοση. Αξίζει να σταθούμε λίγο σε αυτό το γράφημα:

Η ΔΥΝΑΜΗ ΤΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΠΟΣΤΑΣΗΣ ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Αυτό που απουσιάζει από αυτό το «γράφημα» είναι η κοινωνία. Ανάμεσα στα λευκά και άφυλα ανθρωπάκια δεν υπάρχει καμία άλλη σχέση πέρα από την παρατακτική. Βρίσκονται το ένα δίπλα στο άλλο, όπως τα διάφορα όντα στη φανταστική κινέζικη εγκυκλοπαίδεια του Μπόρχες. Πρόκειται για μια αφηρημένη απεικόνιση «ατόμων», που καλούνται να κρατήσουν μεταξύ τους «αποστάσεις ασφαλείας» ενώ συνεχίζουν να συνδέονται μόνο παρατακτικά. Ο καλύτερος και απλούστατος τρόπος να κρατήσουν μεταξύ τους αποστάσεις αυτά τα «ανθρωπάκια» είναι προφανώς να κλειστούν ή να τα κλείσουμε κάπου. Και εδώ μπορούμε ίσως να εντοπίσουμε τον πυρήνα της αναπαράστασης που βρίσκεται πίσω από το παράδοξο η κυβέρνηση να επιχειρεί να περιορίσει τον συγκεκριμένο συγχρωτισμό θίγοντας το αφηρημένο δικαίωμα της ατομικής ελευθερίας. Δεν είναι άλλο από την ίδια τη φιλελεύθερη αντίληψη για το άτομο. Άλλο παράδοξο: η φιλελεύθερη αντίληψη για το άτομο είναι αυτή που προσφέρει τη νομιμοποίηση για τον περιορισμό της ατομικής ελευθερίας.

Επειδή όμως, η κοινωνία δεν είναι «τα άτομα και οι οικογένειές τους», το ζήτημα έχει μια πολυπλοκότητα που διαφεύγει του «γραφήματος», αλλά όχι αναγκαία και της θεωρίας της κοινωνικής αποστασιοποίησης, η οποία λαμβάνει υπόψη της ρητά συγκεκριμένους τρόπους κοινωνικής επαφής, μεταξύ των οποίων και την εργασία. Οι άνθρωποι δεν συνδέονται μεταξύ τους μόνο παρατακτικά και η σύνδεση αυτή δεν εξαρτάται μόνο από την ελεύθερη τους βούληση, έτσι ώστε να αρκεί να τους την αφαιρέσουμε για να σταματήσουν να συνδέονται μεταξύ τους. Οι άνθρωποι έχουν συγκεκριμένες σχέσεις μεταξύ τους. Έτσι, απέναντι στο αφηρημένο παράδοξο της πρόσφατης κυβερνητικής απόφασης, οφείλουμε να επιχειρηματολογήσουμε επί του συγκεκριμένου.

Επί του συγκεκριμένου λοιπόν, είναι σαφές ότι ο συγχρωτισμός και κατά συνέπεια η μετάδοση του ιού

διακόπτεται απαγορεύοντας -τι άλλο- τον συγχρωτισμό. Δηλαδή, το ελληνικό κράτος όφειλε να εντοπίσει τα σημεία συγχρωτισμού του πληθυσμού και να παύσει τη λειτουργία τους. Και αυτό έκανε αρχικά. Έτσι, ορθά έκλεισαν οι εκκλησίες, ορθά έκλεισαν τα καταστήματα ψυχαγωγικού χαρακτήρα, ορθά μπήκαν κανόνες στη λειτουργία των υπεραγορών. Γιατί λοιπόν αυτό το ξαφνικό άλμα από το συγκεκριμένο στο αφηρημένο; Διότι το επόμενο λογικό βήμα θα ήταν υπερβολικά δύσκολο. Το επόμενο βήμα θα ήταν η κυβέρνηση να προσπαθήσει να κλείσει ή να θέσει αυστηρούς κανόνες στους μαζικούς εργασιακούς χώρους και στα μέσα μαζικής μεταφοράς. Δηλαδή, το επόμενο βήμα θα ήταν να χτυπηθεί ευρύτατα το μεγάλο κεφάλαιο. Η ανατιολόγητη αυστηρότητα όσον αφορά τις ατομικές μετακινήσεις, δηλαδή ακόμη και τον απλό περίπατο με αποστάσεις και μέσα προστασίας, επιδιώκει να υποκαταστήσει και να συγκαλύψει επικοινωνιακά την επιβεβλημένη αυστηρότητα απέναντι στη μαζική μεταφορά και τους μαζικούς χώρους εργασίας.

Οι χώρες που απέφυγαν ή ξεπέρασαν το τελευταίο, το έκαναν με καταφυγή στην πλήρη εξατομίκευση, είτε αυτή λέγεται μαζικά τεστ είτε μαζική παρακολούθηση του πληθυσμού, με σκοπό τον εντοπισμό και τη χαρτογράφηση των ατομικών κρουσμάτων, σε συνδυασμό βεβαίως με μέτρα καραντίνας, έτσι ώστε να επεμβαίνουν *συγκεκριμένα* στην αλυσίδα του αρχικού «γραφήματος». Τα μαζικά τεστ, προς το παρόν δεν είναι εφικτή λύση, αν και εξαρτάται από το τι εννοούμε λέγοντας «μαζικά». Δεν αποκλείεται σύντομα να είναι εφικτά και τότε θα τεθεί το ζήτημα του κόστους και ποιος θα το πληρώσει, διότι πρόκειται για πολύ ακριβή λύση, τουλάχιστον στις συνθήκες της ελεύθερης αγοράς. Η παρακολούθηση του πληθυσμού με τον τρόπο που γίνεται στην Κίνα, επίσης δεν είναι εφικτή χωρίς τεράστιες επενδύσεις στα συστήματα παρακολούθησης. Μια ενδιαμέση λύση ίσως να είναι εφικτή συντομότερα, δηλαδή αρκετά μαζικά τεστ σε συνδυασμό με τη χαρτογράφηση που επιτρέπουν τα προσωπικά δεδομένα της κινητής τηλεφωνίας. Θα κληθούμε τότε να παραδώσουμε την ιδιωτικότητά μας, όπως τώρα έχουμε κληθεί να παραδώσουμε το δικαίωμα στη μετακίνηση, τουλάχιστον μέχρι να αναπτυχθούν περισσότερο τα φάρμακα και να διατεθεί εμβόλιο στην αγορά.

Ενώ λοιπόν εμφανίζεται ότι κερδίζουμε χρόνο από την εξάπλωση του ιού, με μια αυστηροποίηση σε λάθος κατεύθυνση, η προσπάθεια αυτή έχει σταματήσει κάπου στη μέση και στην πραγματικότητα μάλλον κερδίζουμε πλέον χρόνο για τις μεγάλες επιχειρήσεις ή έστω την εθνική οικονομία, με κίνδυνο τη ραγδαία αύξηση των θυμάτων, ασχέτως εάν τα καταγράφει η όχι ο ΕΟΔΥ. Γιατί στο μεταξύ, ο κόσμος της εργασίας συνεχίζει να στοιβάζεται στα ΜΜΜ και στους χώρους παραγωγής, όπως συνέβη και στην Ιταλία. Δηλαδή, τα ανθρωπάκια στο «γράφημα» συνεχίζουν να συνδέονται μεταξύ τους μαζικά. Για να υπάρξει κοινωνική αποστασιοποίηση καθοριστική είναι και η εργασιακή αποστασιοποίηση (*workplace distancing*). Φυσικά, η Ελλάδα είναι λιγότερο βιομηχανοποιημένη από την Ιταλία, με αποτέλεσμα ο ρυθμός εξάπλωσης να είναι πιθανώς μικρότερος. Ο κίνδυνος όμως παραμένει για τον κόσμο της εργασίας, ο οποίος θυσιάζεται, βάζοντας μάλιστα σε κίνδυνο το κοινωνικό σύνολο.

Το ενδιαφέρον είναι ότι, θεωρητικά τουλάχιστον, υπάρχει τρόπος τα ανθρωπάκια του γραφήματος να σταματήσουν να συνδέονται μεταξύ τους *τώρα*, χωρίς να χαθεί άλλος χρόνος, διασφαλίζοντας τόσο την υγεία τους, όσο και την ελευθερία τους, αλλά και τη λειτουργικότητα των πραγματικά αναγκαίων κοινωνικών και παραγωγικών δομών. Ο τρόπος αυτός λέγεται απεργία, οδηγεί στη βέλτιστη *σωματική* αποστασιοποίηση, για λόγους ασφάλειας, και επιτυγχάνει τη βέλτιστη *κοινωνική εγγύτητα*. Η απεργία *τώρα* θα μπορούσε να σώσει ανθρώπινες ζωές. Θα ήταν μια πράξη πραγματικής κοινωνικής υπευθυνότητας. Θα επέτρεπε μάλιστα, να ασκηθεί η αναγκαία πίεση για την ενίσχυση του ΕΣΥ και τη θωράκιση της κοινωνίας, έστω και καθυστερημένα. Και θα μας προστάτευε και για μετά. Ένα «μετά» στο οποίο θα πρέπει να διεκδικήσουμε, αφενός τις ελευθερίες μας και αφετέρου τον δίκαιο επιμερισμό του κόστους μιας τεράστιας καταστροφής. Η εργασιακή αποστασιοποίηση αποτελεί μέρος κάθε σοβαρής επιδημιολογικής μελέτης. Εάν δεν την εφαρμόζει το κράτος, μπορούν και πρέπει να την επιβάλουν οι εργαζόμενοι.

Το κείμενο επιμελήθηκε ο **Αντώνης Γαζάκης**

*Ο Σωτήρης Σιαμανδούρας εργάζεται ως μεταφραστής. Έχει μεταπτυχιακό δίπλωμα στην Πολιτική Επιστήμη από το Paris VIII Vincennes - Saint-Denis και διδακτορικό Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο. Έχει διδάξει στο ΠΜΣ του τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας, όπου και είναι μεταδιδακτορικός ερευνητής. Είναι συγγραφέας του βιβλίου «Νικολό Μακιαβέλι: Αμηχανία και Μηχανική» (Εξάρχεια 2015). Έχει κάνει αρκετό ραδιόφωνο και μερικά άλλα πράγματα.

πηγή: [marginalia σημειώσεις στο περιθώριο](#)